

-250-

6) P. V. = Kun. Ambr. Pabrėžos į Valančių. 2 laišku iš Kretingos: 1-3. X.1845, 2-3. V. 1846. (Abudu buvo Žemaičių vyskupo raštinėj ir perkeliavo tą pačią kelionę, kaip ir DV.).

7) P. G. = Pabrėžos laiškas į vysk. Nominatą Gintylą, iš Kretingos 15. X. 1844, – (Žinyčia 1901 № 4–5).

8) Pabr. T. = Pabrėžos Testamentas, par. 23. II. 1838. Originalas pas kun. J Tumą, liet. išverstas apskelbtas «Žinyčioj» 1901. № 4–5.

-256-

Giminėms jisai siuntinėdavo per savo prietelį kun. Ambraziejų Pabrėžą, gyvenusį Kretingos vienuolyne. Tasai turėdavo atlikti visokius jo reikalus, pinigiskus ir asmeniiskus⁴⁾.

⁴⁾ Pabrėža savo testamente rašo: „2. Ponas Simanas Daukantas sovietnikas susirašinėdavo tankiai su manim, savo ištikimu prieteliu ir kaimynu, dėlėi giminės reikalų, siūzdavo per mano rankas pinigus, kad pagal jo nurodymu ten užmokėčiau, kur priderėjo, o likusius palaikyčiau kitiems reikalams. Dėlei to prašė p. sovietnikas, idant sutaisyčiau rejestrą pajamų ir išlaidų jo kasos, esančios pas mane. Ką ir padariau...“ (Pabr T.).

-258-

Savo patarmes duodavo ir «gydytojai» savamoksliai, ir mokinėsi medicinos, kaip kun. Pabrėža Kretingos vienuolis. Tasai iš savo mokslo prityrimų ir pastebėjimų rašo receptą ir duoda per laišką vaistų⁴⁾.

⁴⁾ Med. 76–77.

-260-

Kun. A. Pabrėža, rašydamas savo testamentą 23 vas 1838 m. sako, jog gavęs iš Daukanto du rankraščiū — vieną «Istoryje Žemaytiszka», kitą apie dužiuosius graikų karvadus. Pirmąjį paskolinęs žinomam žemaičių didžiūnui Volmeriui iš Vėžaičių, kitą Daukanto giminaičiui. Taigi galėjo būti parašyta, esant Rygoje. Yra dar vienas nurodymas jog tas veikalas buvo anksčiau žinomas žemaičių veikėjams.

-261-

Jisai turėjo gana daug talkininkų ir tarp dvasininkų, kaip kun. Pabrėža, Valančius, ir kiti.

-265-

Daukantas neatsilikdavo nuo viešpatavusių tuomet pažiūrų ir papročių. Mirus motynai (1847 m.), siunčia jisai paprastame laiške kun. Pabrėžai 2 rub. pinigų mišioms už jos vėlę atlaikyti. Tie pinigai, berods, Pabrėžos nepasiekė, — paštas juos konfiskavo, kaipo siūstus paprastame laiške, dargi prisiėjo užmokėti pabaudos. Bet aišku viena jog Daukantas mišias pripažino, užprašydavo jas atlaikyti²⁾.

²⁾ Pabrėžos laiškas į Daukantą (Med. 72–73)

-271-

Čionai jau buvo šio tokios lietuviško judėjimo tradicijos. Vysk. J. A. Giedraitis Alsėdžiuose rinko pas save literatus, pats taip-pat buvo prie rašymo prisidėjęs. Atsirado nemaž kunigų ir pasaulinių žmonių visoje vyskupijoje⁵⁾. Kretingoj dirbo A. Pabrėža, Rietave L. Ivinskis leido kalendorius, Varniuose M Valančius, seminarijos rektorius, o paskui Žemaičių vyskupas.

<...>

1844 m. rašo vyskupijos valdytojas į Pabrėžą Kretingon, kviezdamas jį vyskupo sekretorium Alsėdžiuose. Tasai atrašo jam 15 spalio m. 1844 m.

-272-

Jisai atsisako užimti tą vietą; rašo gana juokinga forma. Senelis apsidžiaugęs; jis pats, gavęs tokį pakvietimą, pakilęs augščiau; daugiau negu dvigubai vertįsį jį jo draugai, už tą vieną sako ačiū. Vienok priimti tos vietos negalys; ir priveda daugelį priežasčių: sunku būsią kraustyti, oras blogas, pats esąs nesveikas, aptiekos negalėsią pasiimti su savim; būdamas vienuolyne per 28 metus pripratęs prie jo gyvenimo, valgio ir patalo; neturįs nevieno dančio, todėl negalįs valgyti kartu su kitais; nepratęs prie žmonių, nemokėsiąs to amato pildyti¹⁾.

¹⁾ P. V., (Žinyčia № 3 1901).

<...>

Valančiaus ryšiai su Pabrėža nepersitraukė. Metams praėjus po minėtojo laiško, rašo Pabrėža į Valančių. Iš jo matyti, jog Pabrėža buvo siuntęs knygutės rankrašį su pamokimais. Valančius perskaitė, pertaisė, grąžino atgal su savo pastabomis; jam nepatinka šventosios pasakėlės, todėl pataria išmesti, bet Pabrėža nesutinka; nenori rankraščio perrašyti; jeigu norįs, lai leidžiąs ją Valančius. Jaučia dar vieną spragą — trūksta terminų, todėl ragina Valančių išdirbti juos: juk turįs prie savęs mokytų kunigų. Reikią tobulinti žemaičių kalbą; iškarto to nepavyksią padaryti, tai bent kitoms kartoms būsią lengviau²⁾.

²⁾ P. V. 1

Valančius ieško Daukšos raštų. Siūzdamas Sirvydą Pabrėžai, klausia jo apie Daukšos raštus. Pabrėžai nurodo, kur jie galėtų būti⁶⁾.

⁶⁾ P. V. 3.V. 1846

-282-

„Ist. Žem.“ nėra nevienos kopijos. Ji vaikščiojo per rankų rankas, kaip matyti iš Pabrėžos testamento.